PERSPECTIVA LINGVISTICĂ ÎN TERMINOLOGIE

ANGELA BIDU-VRĂNCEANU
Universitatea din Bucureşti

Titlul lucrării indică interpretarea **terminologiei** ca *disciplină* (nu numai ca sumă de termeni dintr-un anumit domeniu de activitate). Interesul crescând pentru această disciplină a determinat apariția mai multor studii de sinteză şi de bilanț (de exemplu Humbley 1998 şi 2009). Menționarea celor mai recente lucrări este unul dintre obiectivele prezentării de față. Încadrarea disciplinei nu apare însă cu claritate, dincolo de afirmația generală privind statutul ei interdisciplinar. De asemenea, se remarcă afirmația privind contribuția relației reciproce dintre terminologie şi lingvistică (id.) şi rolul sporit al terminologiei în comunicare (Cabré 2009). Toți specialiştii (v. DSL 2005; *Langages* nr. 157 2005; Briu 2011, 2012; Bidu-Vrănceanu 2010, 2012) consideră că se pot efectua cercetări în mai multe direcții, care se completează reciproc. De aceea, se afirmă (Briu 2011: 1−3,16) că terminologia este „la modă" şi tinde să se substituie lexicologiei şi semanticii lexicale.

Admițându-se unanim că punctul de plecare obligatoriu este *terminologia conceptuală, a specialiştilor,* se poate aprecia că dezvoltarea ca disciplină ştiințifică este datorată contribuției studiilor *descriptiv-lingvistice*, şi, implicit, dependenței de **lingvistică**, cu precizarea rolului *lexicologiei* şi *semanticii lexicale* (Gaudin 2003: 237−238; Bidu-Vrănceanu 2007: 39−40, 2010, 2012).

Caracterul interdisciplinar al **terminologiei** rezultă din temele cercetate, cum ar fi identificarea nodului (nucleului) specializat în utilizarea termenului în diferite contexte şi rolul relației dintre dicționare şi texte în îndeplinirea acestui obiectiv. Alte aspecte de interes atât pentru **terminologie**, cât şi pentru **lingvistică** privesc studiul neologismelor sau metaforizarea termenilor utilizați în comunicarea obişnuită. Rolul etimologiei este astfel, de cele mai multe ori, foarte important, diversele analize susținând această afirmație. Rezultă astfel că *etimologia, lexicografia, semantica, lingvistica textuală, informatica* sunt discipline implicate în studiul terminologic actual. Alte discipline lingvistice de interes pentru terminologie sunt *filozofia limbii* şi l*ingvistica generală* (Gaudin 2005: 80) pentru că au determinat „regândirea unor fapte de limbă" (Depecker 2011: 30)

Unii specialişti formulează explicit (Depecker 2005: 6 ş.u) întrebarea dacă **terminologia** face parte din **lingvistică**, propunând ca soluție incertă pentru o cvsiindependență desemnarea unui obiect de cercetare propriu, denumit *unitate specializată.* Totuşi, prin interferențele şi interdependențele cu alte discipline lingvistice se susține o încadrare de acelaşi tip, afirmându-se că „terminologia este la modă şi tinde să se substituie *lexicologiei* şi *semanticii lexicale*" şi că „*lexicologia aplicată* anticipează *terminologia*" (Briu 2011: 1−3, 16). Sublinierea rolului **lingvisticii** în **terminologie** mai este făcută şi prin teoria generală (Cabré 2009: 9−15) care relevă rolul important în comunicare, ceea ce face ca *termenul* să intereseze nu numai sub

BDD-V1160 © 2014 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 21:09:57 UTC)

aspectul normării lui, ci şi ca unitate complexă, atât a limbii, cât şi a cunoaşterii, funcţionarea socială fiind foarte importantă.

Din această perspectivă, majoritatea analizelor privesc aspecte de interes interdisciplinar, cum ar fi păstrarea nucleului (nodului) specializat în diverse contexte (Bidu-Vrănceanu 2007: 39−40). De asemenea, s-a semnalat (Gaudin 2003: 237−238; Bidu-Vrănceanu 2007, 2010, 2012) că studiile s-au efectuat pe baza relaţiei dintre *dicţionare* şi *texte*, cu referire la probleme de interes mai larg, precum importanţa neologismelor (Cabré 1998) sau relaţiile dintre lexicul specializat şi cel comun. Se remarcă analizele efective privind *terminologii determinate*, cu stabilirea *specificului lor lingvistic* (Bidu-Vrănceanu 2000, 2010, 2012), de interes atât teoretic, cât şi aplicativ. Rezultatele obţinute pot fi eficiente atât pentru specialiştii din diverse domenii de activitate, cât şi pentru vorbitorii obişnuiţi.

O justificare a relaţiilor **terminologiei** cu **lingvistica** apare atunci când se explicitează caracterul interdisciplinar, care este nu numai *extralingvistic* (condiţionat de domeniul de activitate), ci şi *intralingvistic* (dat de relaţia cu alte discipline care studiază sau descriu limbile). Dintre acestea se remarcă *lexicografia* (mai ales pentru termenii înregistraţi de dicţionarele generale), cu *etimologia* (când se indică sursele sau etimoanele) şi, mai ales, cu *semantica* (utilă pentru identificarea, definirea şi explicarea sensurilor specializate). Rolul celei din urmă este primordial (impunerea unui termen fiind condiţionată de sensul *specializat dintr-un domeniu* (care i se atribuie numai la acest nivel), dar şi în adoptarea unor metode de descriere lexico-semantică generale (utilizate şi în lexicul comun).

Disciplinele lingvistice cel mai precis justificate în constituirea şi dezvoltarea *terminologiei* sunt considerate a fi *filozofia limbii* şi *lingvistica generală* (Gaudin 2005: 80), care au determinat interpretarea modernă a unor concepte fundamentale (Depecker 2001: 30), cum ar fi considerarea *termenului* ca *semn lingvistic viu* (id.). S-a dus astfel mai departe relaţia *terminologiei* cu *lexicologia*, preocupată atât de *semnificant* (modalităţi de exprimare, formanţi specifici, importanţa neologismelor), cât şi de *semnificat*. Complexitatea *semnificatului* a determinat mai multe direcţii de cercetare, cum ar fi relaţia dintre c*oncept* şi *sens* (Depecker 2002: 45−46, 2005: 6−14), utilitatea analizei semice (Depecker 2002: 45−46, 2011: 28−29; Jansen şi Van Campenhoud 2005: 63−69; Bidu-Vrănceanu 2007: 59−62 ş.a.). De asemenea, descrierea relaţiilor semantice, cum ar fi polisemia şi sinonimia, s-a dovedit relevantă. *Polisemia*, improprie în terminologii (pentru că acestea cer monosemia termenilor), există totuşi, cu organizări specifice (Ciolăneanu 2011: 262−294; Museanu 2011: 142−170). S-a urmărit impunerea unor polisemii stabilizate cu rol în *dinamica terminologică* şi lexicală. Sinonimia s-a dovedit utilă pentru diferenţierea termenilor din diverse variante stilistice ale unei limbi, sau pentru a urmări impunerea unor termeni în diferite perioade de evoluţie a ei. Stabilirea specificului fiecărei terminologii, gradul de precizie rezultat din raportul dintre univocitatea necesară a sensului şi eventualele polisemii dezvoltate delimitează, de asemenea, diverse tipuri de terminologii. Importanţa laturii socioculturale, care determină o perspectivă dinamică atât intralingvistică, cât şi interlingvistică reprezintă un aspect important urmărit prin apelul la principii şi tipuri de evoluţie semantică. Ele pot influenţa traducerea chiar pentru termeni bine-cunoscuţi, precum BRAND, CARE sau DEMOCRATIE (Briu 2011: 14, 2012: 8−9, 177−197, 217−232). Stabilirea specificului fiecărei terminologii descrise efectiv (Bidu-Vrănceanu 2007: 45−119, *Terminologie,*.. I-2010 şi II 2012) devine un obiectiv de interes complex.

Alte aspecte în care *semantica* precizează probleme terminologice privesc selectarea termenilor care se impun dintr-o *serie sinonimică* sau rolul *hiponimiei* în interpretarea sensului specializat. De interes actual este extinderea termenilor în comunicarea obişnuită şi

BDD-V1160 © 2014 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 21:09:57 UTC)

fenomenul *determinologizării* care însoţeşte utilizarea lor generalizată. Se relevă o *diversitate a relaţiilor dintre lexicul specializat* şi *cel comun.* Prezintă importanţă descrierea efectivă a terminologiilor dintr-o limbă, care permite comparaţia cu alte limbi şi, de cele mai multe ori, se determină astfel specificul semantic şi la nivel specializat (Briu 2011: 8−10; Depecker 2011: 28−29).

Cele menţionate aici susţin, precis şi concret, relaţiile *terminologiei* cu *lexicologia* şi *semantica* (v. Briu 2011: 1−3, 16) şi faptul că „terminologia este la modă şi tinde să li se substituie. Se determină o dinamică în studiile de acest fel, susţinută de aprecierea generală că evoluţia extralingvistică şi lingvistică reprezintă cauze obiective" (Briu 2012: 1−11).

Aprecierile anterioare implică un raport strâns al *terminologiei* cu *lexicografia.* Problemele enunţate presupun implicarea *dicţionarelor prin analiza definiţiilor lexicografice* pentru a delimita sensurile noi, conotative de sensul denotativ specializat (Bidu-Vrănceanu 2007: 84−89; 2011: 24−25). Se poate stabili raportul dintre *stabilitate* şi *variabilitate* în diverse terminologii, iar ultima situaţie presupune alte aspecte ale relaţiei dintre *lexicul specializat* şi *cel comun.*

Importanţa *definirii termenilor* este susţinută nu numai de analiza pe baza dicţionarelor, ci şi de respectarea unor condiţii complexe de comunicare. Astfel, definiţiile asociate termenilor sunt corelate obligatoriu cu un anumit domeniu sau subdomeniu şi, mai departe, cu integrarea în paradigme şi subparadigme şi cu utilizarea lor în diverse situaţii de comunicare. Accesul la definiţii se bazează în primul rând pe consultarea unor dicţionare monolingve, mai ales dacă acestea indică cu regularitate marca diastratică (DEXI). Delimitarea mărcilor se bazează pe criterii lingvistice şi indicarea lor se face înaintea definiţiilor (fiind menţionate între paranteze la începutul articolului de dicţionar). Luarea în consideraţie a mărcilor diastratice reprezintă o îmbinare a analizei paradigmatice cu cea contextuală şi indică importanţa unei *perspective lingvistice complexe.*

Rolul *definirii termenilor* subliniază, în plus, interdependenţa dintre *terminologie* şi *lexicografie*. O bună definire a sensului specializat asigură cunoaşterea şi utilizarea adecvată a termenilor, rezultată mai ales din adoptarea principiului comparării şi diferenţierii în domenii şi clase determinate conceptual-semantic înţelese dinamic, pentru că „nici lexemele, nici termenii nu sunt piese precise în sisteme perfecte" (Briu 2012: 1−11).

Relaţiile *terminologiei* cu *lingvistica* sunt strânse şi evidente şi prin considerarea *termenului* ca semn lingvistic, ceea ce înseamnă nu numai descrierea semnificantului,ci şi, mai ales, diverse analize privind semnificatul. Au ocupat un loc central discuţiile despre relaţia dintre concept şi sens (Depecker 2011: 17−33). Alte metode moderne, precum analiza semică (Depecker 2002: 45−46, 2011: 28−39; Jansen şi Van Campenhoud 2005: 63−69; Bidu-Vrănceanu 2007: 59−62) sau studiul unor relaţii semantice precum polisemia şi sinonimia (Bidu-Vrănceanu 2007: 110−147, 212−219; Ciolăneanu 2011: 262−294; Museanu 2011: 142−170).

În toate aceste descrieri se păstrează constant confruntarea dintre *dicţionare* şi *texte.* Se delimitează astfel *terminologia lexicală* şi cea *textuală,* unele analize punând accentul pe prima dintre ele (**terminologia politică, agronomică, matematică** ş.a.), altele confruntând datele oferite de dicţionare şi de texte, cu scopul unei bune şi adecvate definiri (**terminologia economică, din marketing** ş.a.). Stabilind ca instrumente ale analizei dicţionarele şi textele, se asigură o *integrare lingvistică a terminologiei descriptive,* orientată spre identificarea particularităţilor în comunicare. Rezultatele obţinute privesc atât obiective teoretice, cât şi aplicative.

BDD-V1160 © 2014 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 21:09:57 UTC)

Alte discipline lingvistice, precum *pragmatica* sau *sociolingvistica* aduc contribuții importante în analizele terminologice, fiind semnalate ca atare de diverşi specialişti (Cabré 1998: 193−194; 2000: 21, 29−30; Lerat 1995: 18; Gaudin 1993/2003: 80; Bejoint, Thoiron 2000: 5−6; Depecker 2002: 29, 66−67, 2011: 20; Bidu-Vrănceanu 2007: 155−181. Recent, rezultate importante se obțin prin implicarea *lingvisticii corpusului* şi a *informaticii*, după cum dovedesc studiile din volumele *Mots,..*2006 şi *Passeurs*… 2011.

Semnalarea interdependențelor disciplinare pe care le are *terminologia* susțin afirmația (Briu 2011: 19; Depecker 2011: 17) că *perspectiva lingvistică în acest domeniu* este complexă. Investigarea aceluiaşi obiect din mai multe unghiuri arată că interdependențele *terminologiei* sunt nu numai *extralingvistice* (fapt general admis), ci şi *intralingvistice.*

Pentru a demonstra *perspectiva lingvistică în terminologie*, ne vom opri la ilustrarea utilizării unor metode de analiză lexico-semantică, aplicate *lexicului comun* şi extinse la *lexicul specializat*, în funcție de care s-au delimitat două orientări principale: *terminologia lexicală* sau *lexicalistă* şi *terminologia textuală* sau *discursivă.*

În *terminologia lexicală*, *termenul* este raportat atât la *domeniu*, cât şi la *definiția lexicografică*, ținând seama de precizia necesară pentru comunicarea între specialişti din aceeaşi sferă de activitate (Desmet 2006: 239; Bidu-Vrănceanu 2007: 38). Se porneşte în general d*e la dicționare* şi mai rar (în cazul unor terminologii mai noi, precum **marketingul economic** şi **politic**) se *identifică în texte termeni-prototip* (sau *termeni-vedetă*, v. şi Neveu 2006: 383−384). Obiectivul principal în *terminologia lexicalistă* este definirea relațională şi diferențială a sensului specializat, cu unele variații în funcție de domeniul cercetat. În terminologiile „consacrate", precum **matematica, lingvistica, politica** ş.a., rolul dicționarelor este preliminar şi primordial. În terminologii mai noi, ca **marketingul economic** şi **politic** ş.a., reperarea termenilor-candidați sau a termenilor-vedetă porneşte *de la texte*, urmărindu-se recurența unităților şi stabilitatea lor conceptuală, referențială şi semantică. Terminologiile interdisciplinare, de mare actualitate (Balliu 2006: 476−478; Bidu-Vrănceanu 2007: 181−185, 202, 229−239; Ciolăneanu 2010: 159−179, 2011) acordă atenție relațiilor de sens diferențiatoare, aşa cum rezultă din analiza paradigmatică, fără să se neglijeze actualizarea adecvată în diferite tipuri de comunicare.

Rolul lingvisticii în *terminologia lexicală* este fundamental prin adoptarea principiilor şi a metodelor utilizate şi în descrierea lexicului comun. Studiile de acest fel au fost promovate de Şcoala terminologică de la Universitatea Lyon 2 (Thoiron, Bejoint ş.a.), dar dezvoltate şi de alți specialişti (Cabré 1998, 2000; Lerat 1997; Bidu-Vrănceanu 2000, 2010, 2012). *Terminologia lexicală* se bazează pe *dicționare*, dar nu exclude rolul *contextelor* dezvoltat treptat de o orientare *discursivă,* cu multe direcții de cercetare care aplică criterii lingvistice, dar şi de altă natură. Astfel, din punct de vedere aplicativ, prin atenția acordată atât explicării termenilor, cât şi utilizării lor adecvate în comunicare, sub aspect semantic şi contextual se contribuie la ceea ce se numeşte în prezent „democratizarea cunoaşterii", necesară şi caracteristică epocii actuale. *Rolul lingvisticii în terminologie* priveşte astfel clarificarea atât a unor aspecte mai generale proprii unei anumite terminologii, cât şi probleme determinate privind sensul specializat al unor termeni pentru a fi utilizați adecvat.

Problemele semnalate arată nu numai că **terminologia** s-a fundamentat prin obiective şi metode aparținând **lingvisticii**, ci şi că această relație este de interes şi în ce priveşte clarificarea unor probleme concrete sau de detaliu. Gradul de independență disciplinară a *terminologiei* este relativ, cel puțin în situațiile semnalate şi în momentul de față.

BDD-V1160 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 21:09:57 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Balliu, Ch., 2006, „Le langage de la médecine – les mots pour le dire", în *Mots…*, p. 475−483.

Béjoint şi Thoiron, 2000, *Le sens en terminologie*, Travaux CRTT 3, Presses Universitaire de Lyon.

Béjoint, Henri, Béjoint Maniez (eds), 2005, *De la mesure dans les termes*, Presses Universitaire de Lyon.

Bidu-Vrănceanu, Angela, 2000, *Lexic comun, lexic specializat*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Bidu-Vrănceanu, Angela, 2007, *Lexicul specializat în mişcare*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), 2010, *Terminologii* I, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), 2012, *Terminologii* II, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Briu, Jean Jacques (ed.), 2011, *Terminologie I: analyser des termes et de concepts*, Peter Lang, Bern.

Briu, Jean Jacques (ed.), 2012, *Terminologie II: comparaisons, transferts, (in)traductioins*, Peter Lang, Bern.

Cabré, Maria Teresa, 1998, *La terminologie. Théorie, méthode et applications*, Paris, Presses Universitaire d'Ottawa et Armand Colin.

Cabré, Maria Teresa, 2005, „Lexicographie versus terminographie – comment les technologies deplacent leur affrontement", în Bejoint şi Maniez 2005: 189−212.

Cabré, Maria Teresa, 2009, „La teoria comunicativa de la terminologia, una aproximacion linguistica a los terminos", *Revue française de linguistique appliquée*, XIV, 2, p. 9−15.

Ciolăneanu, Roxana, 2010, „Specificitatea termenilor de marketing din perspectiva definiţiei terminologice", în Rodica Zafiu, Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae (ed.), *Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze,* vol. I, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 223–230.

Ciolăneanu, Roxana, 2012, „Terminologia din marketingul economic. Variaţia terminologică în dicţionare", în *Terminologie…* II, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 95−113.

Coancă, Mariana, 2012, „Termenii din comerţul electronic. De la terminologia textuală la terminologia lexicală", în *Terminologie...* II, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 207−227.

Condamines, Anne, 2005, „Linguistique de corpus et terminologie", *Langages*, 157, p. 36−48.

Depecker, Loïc, 2002, *Entre signe et concept. Éléments de terminologie générale*, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle.

Depecker, Loïc, 2005, „Contribution de la terminologie a la linguistique", *Langages*, 157, p. 6−17.

Depecker, Loïc, 2011, „Comment aborder le concept d un point de vue linguistique?", în Briu 2011 (ed.) I: 17−33.

Desmet, Isabel, 2006, „Variabilité et variation en terminologie et langues spécialisés − discours. textes et contextes", în *Mots,…*, p. 235−249.

Dury, Pascaline, Aurélie Picton, 2009, „Terminologie et diachronie − vers une réconciliation théorique et méthodologique", *Revue française de linguistique appliquée*, XIV, 2, p. 31−41.

DSL 2005 – Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Nemira.

Gaudin, François, 2003, *Socioterminologie − approche sociolinguistique de la terminologie,* Boeck et Larcier, Bruxelles, Editions Duculot.

Gaudin, François, 2005, „La socioterminologie", *Langages*, 157, p. 80−93.

BDD-V1160 © 2014 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 21:09:57 UTC)

Humbley, John, 2009, „Présenation", „Terminologie: orientations nouvelles", *Revue française de linguistique appliqée*, XIV, 2, p. 5−8.
Jansensen, M., Luc Van Compenhoud, 2005, „Terminologie traductive et représéntation des connaissances: l'usage des relations hyponimiques", în *Langages*, nr. 157, p. 63–80.
Lerat, Pierre, 1995, *Les langues spécialisés*, Paris, Presses Universitaires de France.
Mots…, 2006, *Mots, termes et contextes*, Paris, Agence Universitaire de francophonie.
Museanu, Elena, 2011, *Terminologia economică. Delimitări. Nivele de utilizare în româna actuală*, Bucureşti, Editura Universitară.
Museanu, Elena, 2012, „Termenii din economie. Între terminologia lexicală şi terminologia textuală", în *Terminologie*…II, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, p. 141–161.
Passeurs.. .2011, *Passeurs de mots, passeurs d espoir. Lexicologie, terminologie et traduction face au defi de la diversité*, Paris, Agence Universitaire de francophonie.
Petit, Gérard, 2012, „Denominations et terminologie-paradoxe et babelisme", în Briu (ed.) 2012 II: 115−137.
Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2006, *Semiotica limbajului juridic*, Bucureşti, Editura All.
Zafiu, Rodica, 2007, *Limbaj şi politică*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti.
Zanola, Maria Teresa, 2010, „Histoire des sciences et des techniques, histoire des dictionnaires, quelques reflexions", *Les Cahiers du Dictionnaire*, p. 37–52.

LINGUISTIC PERSPECTIVE ON TERMINOLOGY

(Abstract)

The analysis hereby is focused on resuming some important issues of the descriptive-linguistic terminology from the perspective of the last works of this type. Our research will be oriented to the relation between terminology and linguistics and its contribution to communication.

BDD-V1160 © 2014 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 21:09:57 UTC)